

Τραπεζικά αρχεία και ιστορικότητα των τεκμηρίων

Θεωρητική πρόσληψη και πρακτική εφαρμογή

ΕΡΕΥΝΑ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Δρ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΠΡΕΓΙΑΝΝΗ
Ιστορικός

Ι. Πρώτη προσέγγιση

Η σύγχρονη φυσιογνωμία των τραπεζικών οργανισμών και η διαμόρφωσή της κατά το 19ο αιώνα συνδέεται με την ανάπτυξη των δομών του σύγχρονου κράτους. Η ανάπτυξη των εθνών-κρατών κατά την ίδια περίοδο οριοθέτησε ένα χώρο οικονομικής δράσης, ο οποίος υποστηρίχθηκε από τους μηχανισμούς της πίστης, τη σταδιακή θεσμοθέτηση του ρόλου των κεντρικών τραπεζών, αλλά και από τον καθορισμό μιας κοινά αποδεκτής νομισματικής και συναλλαγματικής νομιμότητας. Οι συναρμογές μεταξύ κρατικού μορφώματος και τραπεζικού συστήματος απεικάζουν τη συγκεφαλαίωση πλευρών της εθνικής ιστοριογραφίας (και όχι αποκλειστικά εκείνων που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη) σε σύνολα τεκμηρίων προερχόμενων από τον τραπεζικό χώρο. Χωρίς η διατύπωση να είναι αξιολογική, γίνεται φανερό ότι το μέγεθος μιας τράπεζας αλλά και ο δημόσιος – ή αντίθετα ο ιδιωτικός της – χαρακτήρας σχετίζονται με την πραγματική ισχύ της παραπάνω σχέσης.

Εκτός από τη – διαφορετικών αποχρώσεων – σχέση του κάθε τραπεζικού ιδρύματος με τον κρατικό μηχανισμό, τα γραπτά τεκμήρια των χρηματοδοτι-

κών οργανισμών αποτυπώνουν τη διαχείριση του χρήματος, τη διάχυση των συσσωρευμένων κεφαλαίων, την πελατειακή σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο συναλλασσόμενο και τον τραπεζικό υπάλληλο, καθώς και το ίδιο το κοινωνικό προφίλ των υπαλλήλων και των διοικητικών στελεχών. Επομένως, πέρα από το μηχανισμό παραγωγής των συναλλακτικών μέσων – τις λογιστικού τύπου, δηλαδή, καταγραφές – μια τράπεζα παράγει και ποιοτικά τεκμήρια, απότοκα των διοικητικών της μηχανισμών. Υποκείμενο σε μια διττή λειτουργία και νοούμενο ως συναγωγή τεκμηρίων κάθε φύσεως, το τραπεζικό αρχείο διέπεται από μια διπλή εννοιολόγηση του χρόνου: οικονομικές θεωρίες του παρελθόντος σε αντιπαράβολή με τη δυναμική του παρόντος και συνεχής τριβή για τη μελλοντική δημιουργία. Η ανεπτυγμένη γραφειοκρατική συνείδηση που ενυπάρχει σε κάθε τραπεζικό οργανισμό αποτυπώνεται στην παραγωγή των τεκμηρίων, καθώς και στην καταγραφή και διατήρηση του αρχειακού υλικού. Η διευρυνόμενη και λεπτομερής καταγραφή της ροής των πληροφοριών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με μια σαφή και ενσυνείδητη γνώση των οργανωτικών προτύπων. Προϋποθέτει επομένως διοικητική προαίρεση. Πρόκειται για προϋποθέσεις που θεωρητικά ενυπάρχουν σε κάθε τραπεζικό οργανισμό: κατ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η διατήρηση των παραγωγών των τραπεζικών λειτουργιών.

Το αρχείο, πέρα από μνημονικό έρρεισμα, αποτελεί και την τοπογραφική ενεργοποίηση μιας τεχνικής παρακαταθέσεως, κατά τη φραστική διατύπωση του J. Derrida. Οριοθετείται επομένως στο χρόνο και στο χώρο, και άρα υπόκειται απαραίτητα στην τεχνική οργάνωση της ροής των πληροφοριών. Μια ιδεατή λοιπόν αρχειακή οργάνωση προϋποθέτει την εφαρμογή σε καθημερινό εργασιακό επίπεδο των μεθόδων των επιστημών διαχείρισης της πληροφορίας. Η ηλεκτρονική επανάσταση των ημερών μας διαμόρφωσε φυσικά μια νέα πραγματικότητα: όχι μόνο γιατί μετέβαλε το αρχειονομικό τοπίο με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων, αλλά και γιατί δημιούργησε την ανάγκη για αρχεία των “μέσων επικοινωνίας” (φύλαξη και διαχείριση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, fax κ.λπ.), των οποίων η διαχείριση απαιτεί διαφορετική προσέγγιση από ό,τι το κλασικό αρχειακό υλικό.

Εάν τα παραπάνω ισχύουν γενικά για το τραπεζικό αρχείο, γίνεται κατανοητό ότι ο σημερινός χαρακτήρας του, ακολουθώντας τη διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών και την τεχνολογική ανάπτυξη, είναι πολυσχιδής. Οπως έχει διαφανεί και από την καθημερινή εμπειρία, η οργάνωση των αρχείων μιας τράπεζας πρέπει να σχεδιάζεται με γνώμονα τις διαφορετικές κατηγορίες των τεκμηρίων, ώστε να διευκολύνεται η ροή των πληροφοριών. Η χρήση τεχνολογικού εξοπλισμού, η εξειδίκευση του αρχειονομικού προσωπικού, η ύπαρξη ταξινομικού δένδρου, η καταγραφή του υλικού και η οριοθέτηση του

ΘΕΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

χρόνου διατήρησης των τεκμηρίων συνιστούν μερικές μόνο από τις προϋποθέσεις λειτουργίας του οποιουδήποτε τραπεζικού αρχείου. Σε συναρμογή με όσα σημειώθηκαν παραπάνω, αλλά και με την πρακτική εφαρμογή των κανόνων λειτουργίας του τραπεζικού αρχείου, καθίσταται αναγκαία η διάκριση σε τρέχον αρχείο του τραπεζικού οργανισμού και σε ιστορικό αρχείο. Για το διαχωρισμό του υλικού, που δεν εδράζεται μόνο σε πρακτικές ανάγκες αλλά προϋποθέτει επίσης τη διοικητική προαίρεση, λαμβάνονται υπόψη τόσο το κριτήριο του χρόνου διατήρησης των τεκμηρίων για την τρέχουσα υπηρεσία, όσο και η ειδική βαρύτητα ορισμένων τεκμηρίων για την ίδια την υπόσταση του τραπεζικού οργανισμού (π.χ. αποφάσεις Διοικητικού Συμβουλίου, Εγκύκλιοι, Πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων κ.λπ.). Είναι λοιπόν ευνόητο ότι η ροή τεκμηρίων από το τρέχον στο ιστορικό αρχείο μιας τράπεζας δεν μπορεί να είναι αυτόματη.

Στη διαδικασία οργάνωσης και ενημέρωσης του τρέχοντος αρχείου, και στη συνέχεια επιλογής των τεκμηρίων που θα προωθηθούν ή που στην αρχική φάση θα αποτελέσουν το ιστορικό αρχείο, ιδιαίτερα σημαντικό στάδιο είναι η εκκαθάριση του υλικού. Η παρέλευση του χρόνου διατήρησης των εγγράφων δεν συνεπάγεται την αυτόματη καταστροφή τους: η επιλογή των τεκμηρίων που στη συνέχεια θα διαβιβαστούν στο ιστορικό αρχείο γίνεται με κριτήριο την “ιστορικότητά” τους και βάσει συγκεκριμένων οδηγιών επικυρωμένων διοικητικά. Πιο συγκεκριμένα, δεν εξυπακούεται ότι η παλαιότητα των εγγράφων τα καθιστά αντικείμενο φύλαξης στο ιστορικό αρχείο του εκάστοτε τραπεζικού οργανισμού. Από την άλλη πλευρά, ο επαναλαμβανόμενος τύπος ορισμένων κατηγοριών τεκμηρίων δεν αναιρεί την ερευνητική λυσιτέλειά τους, καθώς μέσα από την επανάληψη καταγράφονται συχνά συλλογικές συμπεριφορές. Ένα έγγραφο – παράγωγο της τραπεζικής εργασίας – μπορεί λοιπόν να συμβάλει στην ανασύνθεση μιας ιστορικής περιόδου και, σε πρώτη φάση, στη διατύπωση υποθέσεων εργασίας, είτε ως στιγμιαίων γεγονότων είτε ως επαναλήψεων ομοειδών οικονομικών συμπεριφορών. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση η ιστορική ανάγνωση δεν “διεισδύει” μεταφυσικά στο τεκμηριακό υλικό, καθώς η ανασύνθεση μιας ιστορικής περιόδου υπαγορεύει μια ευρεία θεματολογία αρχειακών κατηγοριών. Έτσι, μέσα από τις συνιστώσες πολυειδών τεκμηρίων, επιτυγχάνεται η πολλαπλή ανάγνωση της κοινωνικής ή της οικονομικής πραγματικότητας, ανάλογα με τα ερωτήματα που θέτει στα τεκμήρια ο ερευνητής.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το υλικό του οποιουδήποτε τραπεζικού ιστορικού αρχείου δεν έχει καμιά μεταφυσική αξία. Η αξία του υφίσταται από τη στιγμή που θα γίνει αντικείμενο έρευνας, από τη στιγμή δηλαδή που θα το ιδιοποιηθεί το ερευνητικό κοινό. Η ύπαρξη όμως ενός ιστορικού αρχείου (σε παραλληλία και τροφοδοτούμενου από την τρέχουσα αρχειακή εργασία)

είναι σκόπιμη για έναν τραπεζικό οργανισμό; Η απάντηση είναι μάλλον αυτονόητη, καθώς τα παράγωγα των τραπεζικών εργασιών όχι μόνο απεικάζουν την ιστορική διάσταση της Δημόσιας Διοίκησης, αλλά και καταγράφουν την ανάπτυξη των δομών του σύγχρονου κράτους. Συνάμα η ιστορία της επιχείρησης συνάγεται μέσα από τους κύκλους των αρχειακών τεκμηρίων, πράγμα που ενέχει και μια χρηστική διάσταση για τη συγχρονία του κάθε πιστωτικού οργανισμού.

Όπως το τρέχον, έτσι και το ιστορικό αρχείο μιας τράπεζας διέπεται από ορισμένους αρχειονομικούς κανόνες αναφορικά με την οργανωτική δομή του. Η ταξινόμηση, καταγραφή και φύλαξη του αρχειακού υλικού, καθώς και η διαχείριση της πληροφορίας αποτελούν σε πολύ γενικές γραμμές τη φύση της επιτελούμενης αρχειακής εργασίας. Ωστόσο απαραίτητος συντελεστής για τη λειτουργία του είναι η προϋπάρχουσα καλή οργάνωση του τρέχοντος αρχείου και η αδιάσπαστη ροή των πληροφοριών από το ενεργό και ημιενεργό στο ιστορικό αρχείο.

II. Οργάνωση και διαχείριση του τρέχοντος τραπεζικού αρχείου

Η ορθολογική διαχείριση του πολυσχιδούς αρχειακού υλικού, που προκύπτει από τον κύκλο των τραπεζικών εργασιών, αποτελούσε στη χώρα μας, έως σχετικά πρόσφατα, οργανωτικό πάρεργο. Η προβληματική για την εν δυνάμει συμβολή της αρχειακής τεκμηρίωσης στην τελεσφόρηση μιας δυναμικής τραπεζικής στρατηγικής παρέμενε οροθετημένη σε ένα εξειδικευμένο επαγγελματικό περιβάλλον, κυρίως αρχειονόμων. Τα τελευταία, ωστόσο, χρόνια η διεύθυνση των αρχειονομικών πρακτικών αποτελεί εγνωσμένη ανάγκη και των ελληνικών τραπεζών. Σύμφυτος είναι ο προβληματισμός για το ρόλο των ιστορικών τραπεζικών αρχείων, όχι μόνο υπό το πρίσμα της επέκτασης του πολιτιστικού ρόλου των τραπεζών, αλλά και με άξονα μια διευρυμένη επιχειρηματικότητα.

Με γνώμονα τη γόνιμη ανταλλαγή επαγγελματικών εμπειριών και επιστημονικών απόψεων μεταξύ αρχειονόμων, ιστορικών και τραπεζικών στελεχών συγκροτήθηκε το 2003 η *Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων*. Υπεύθυνος της Επιτροπής είναι ο Αρχειονόμος-Ιστορικός κ. Νίκος Παντελάκης, Υποδιευθυντής του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας. Η εν λόγω Επιτροπή λειτουργεί στο πλαίσιο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας και στοχεύει στην ανάπτυξη του αρχειονομικού προβληματισμού, με έμφαση – όπως άλ-

ΘΕΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

λωστε υποδηλώνει η ονομασία της – στη διερεύνηση των προβλημάτων, καθώς και των προοπτικών, που σχετίζονται με την οργάνωση και διαχείριση των τραπεζικών και εταιρικών αρχείων. Σε συνάντηση της Επιτροπής που πραγματοποιήθηκε την 18η Ιουνίου 2003 στο νέο, πραγματικά εντυπωσιακό και λειτουργικό, κτήριο του Ιστορικού Αρχείου της ΕΤΕ, παρουσιάστηκε από τον οικονομολόγο και σύμβουλο επιχειρήσεων κ. Ηλία Τζαννή ανακοίνωση με θέμα: “Οργάνωση και διαχείριση ενεργών αρχείων. Αυτοματισμοί. Χρονικά όρια τήρησης του αρχειακού υλικού”. Η συνάφεια του αντικειμένου της ομιλίας με τις θεματικές προσλαμβάνουσες που διατρέχουν αυτό το κείμενο, επιτρέπει την περαιτέρω διερεύνηση και συγκεκριμενοποίηση των αρχειονομικών εργαλείων.

Σύμφωνα με τους όρους της επιχειρηματικής στρατηγικής, της δημιουργίας ιστορικού αρχείου ή/και της αναδιοργάνωσης του τρέχοντος προηγείται η εκπόνηση μελέτης σκοπιμότητας. Όπως σημειώθηκε από τον κ. Τζαννή, για οποιαδήποτε αρχειονομική προσέγγιση προϋποτίθενται συγκεκριμένες αρχές οργανωσιακής οργανωτικής παρέμβασης. Έτσι, η ανοργάνωτη μορφή του αρχείου, ο σκιώδης όγκος του αρχειακού υλικού, οι ακατάλληλοι χώροι φύλαξης, οι ελλείψεις σε εξειδικευμένο προσωπικό αποτελούν τα σημεία, στα οποία εντοπίζεται η άμεση ανάγκη αναδιάρθρωσης της αρχειακής υπηρεσίας στο πλαίσιο του τρέχοντος αρχείου. Η πρόκριση επίσης μερικής ή ολικής υιοθέτησης συστημάτων αυτοματισμού συγκαταλέγεται στα στοιχεία της μελέτης σκοπιμότητας. Είναι δε χρήσιμο να αναφερθεί σε αυτό το σημείο η άποψη του ομιλητή ότι οι αυτοματισμοί, το ηλεκτρονικό αρχείο και η ψηφιοποίηση δεν αποτελούν τη λύση λίθο για την οργάνωση ενός αρχείου, ιστορικού ή τρέχοντος. Συνάγεται ότι οι αυτοματισμοί και η χρήση πολυμέσων αποτελούν μια από τις παρεμβάσεις για την ορθολογική δόμηση ενός αρχείου και όχι το μοναδικό μέσο οργανωτικής επέμβασης.

Εφόσον κριθεί σκόπιμη η αναδιοργάνωση του τρέχοντος αρχείου (ή αντίστοιχα η δημιουργία ιστορικού αρχείου) είναι απαραίτητη η θεσμική παρέμβαση, προκειμένου να διασφαλιστεί διοικητικά η όλη προσπάθεια. Μετά τη “χαρτογράφηση” του αρχείου, που διενεργείται με εργαλείο το φύλλο απογραφής αρχειακού υλικού και αποσκοπεί τόσο στην καταγραφή του όγκου και του είδους των τεκμηρίων, όσο και των χώρων φύλαξής τους, μπορεί να τοποθετηθεί η γνωμάτευση για τις τεχνολογικές αλλαγές και γενικά το οργανωτικό σχήμα, στο οποίο θα πρέπει να υπακούει η νέα δομή του αρχείου. Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του κ. Τζαννή στην ανακοίνωσή του, αυτός είναι και ο κατάλληλος χρόνος για την έκδοση εγκυκλίου που θα σχηματοποιεί τη ροή του αρχειακού υλικού και θα καθορίζει τα χρονικά όρια φύλαξης των τεκμηρίων ανά κατηγορία υλικού. Επιπλέον, είτε με διοικητική είτε με ενδοϋπηρε-

σιακή παρέμβαση μπορεί να καθοριστούν τα τεκμήρια που θα αποτελέσουν το ειδικό αρχείο: σε αυτό εντάσσονται έγγραφα, όπως τα Πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων, οι Αποφάσεις Διοικητικού Συμβουλίου, οι ειδικές Εγκύκλιοι κ.λπ. Είναι εύλογο ότι αυτού του είδους τα τεκμήρια διατηρούνται στο διηνεκές.

Η συγκέντρωση του αρχειακού υλικού και η διαμόρφωση κατάλληλου χώρου φύλαξης αποτελούν το απαραίτητο υλικό επιστέγασμα, ενώ φυσικά εργαλεία πρωταρχικής σημασίας είναι η διαμόρφωση ταξινομικού δέντρου, η κατηγοριοποίηση των τεκμηρίων, η εκπόνηση ευρετηρίων και αρχειακών καταλόγων και τελικά η δημιουργία συνθηκών ασφάλειας για τη φύλαξη του υλικού. Δεν αποτελεί σε αυτό το σημείο επαναλαμβανόμενο πλεονασμό η παρατήρηση ότι η διοικητική προαίρεση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του “αρχειονομικού εγχειρήματος”, είτε πρόκειται για το τρέχον είτε για το ιστορικό αρχείο. Συμπληρώνοντας την αναφορά στην παρουσίαση του κ. Τζαννή, θα πρέπει να αναφερθεί η σημασία της κατάρτισης κανονισμού λειτουργίας του αρχειακού φορέα μιας οποιασδήποτε τράπεζας. Η ανώτερη διοικητική επικύρωση είναι και σε αυτήν την περίπτωση αυτονόητη.

Από όσα αναφέρθηκαν έως αυτό το σημείο, καθίσταται προφανές ότι η ευρύτερη αρχειονομική πολιτική μιας τράπεζας προϋποθέτει τη συνύπαρξη πολλών παραγόντων: η διοικητική προαίρεση, η αρχειονομική εξειδίκευση, ο ταξινομικός “ορθολογισμός”, η συνεχώς ανανεούμενη τεχνολογική υποστήριξη αποτελούν μερικούς μόνο από τους βασικούς άξονες, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η ίδια η ύπαρξη του οποιουδήποτε τραπεζικού αρχείου.

III. Σύγχρονα αρχεία και ιστορία των τραπεζών

Όπως δηλώθηκε και παραπάνω, η ιστορικότητα των τεκμηρίων δεν βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την παλαιότητά τους. Σύγχρονα αρχεία – με την έννοια ότι δεν έχει περάσει το τριακονταετές διάστημα για το χαρακτηρισμό τους ως ιστορικών – καταγράφουν πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας και συχνά λειτουργούν υποστηρικτικά όσον αφορά μια “κοινωνιολογική” θεώρηση της ανάπτυξης. Φυσικά, για την οποιαδήποτε ερευνητική προσέγγιση σύγχρονου αρχείου ισχύει η δέσμευση της άδειας ή καλύτερα της παραχώρησης από την πλευρά του παραγωγού των εγγράφων. Στην κατηγορία του αρχειακού υλικού που συνδέεται με την εξέλιξη των πολιτικών δομών, αλλά και τη μετάλλαξη του οικονομικού τοπίου, ανήκουν και τα συνδικαλιστικά αρχεία. Ένα τμήμα του γνωστικού κενού που εντοπίζεται

ΘΕΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

όσον αφορά την εξελικτική πορεία του μεταπολιτευτικού συνδικαλισμού έρχεται να καλύψει η πρόσφατη έκδοση του συνδικαλιστικού αρχείου του Γ. Ανωμερίτη [Ο τραπεζικός Συνδικαλισμός στη Μεταπολίτευση. Το Αρχείο του Γ. Ανωμερίτη, 1974-1985]. Το βιβλίο, το οποίο επιμελήθηκε επιστημονικά ο Ευάγγελος Πρόντζας, Αναπλ. Καθηγητής Οικονομικής Ιστορίας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, αποτελεί το πρώτο στη σειρά εκδόσεων του Ιστορικού Αρχείου της Αγροτικής Τράπεζας. Όπως θα σημειώσει ο Διοικητής της ΑΤΕ Π. Λάμπρου, προλογίζοντας την έκδοση, μέσα από το συγκεκριμένο αρχείο προβάλλουν ανάγλυφα οι διεκδικήσεις του συνδικαλιστικού κινήματος της τράπεζας συνδεδεμένες με τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά της αλλά και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Ο μεγάλος όγκος του αρχείου καλύπτει την – κρίσιμη για την ελληνική οικονομία – περίοδο 1974-1982. Ο βασικός κορμός των εγγράφων στρέφεται γύρω από τη δράση της “ενωτικής συνδικαλιστικής κίνησης υπαλλήλων ΑΤΕ”, που ιδρύεται το 1977 και βασίζεται στην “αρχή της ενότητας”, αναιρώντας το διαχωρισμό μεταξύ πτυχιούχων και μη υπαλλήλων, διαίρεσης που οδηγεί στην πολυδιάσπαση του τραπεζικού συνδικαλισμού έως και σήμερα. Όπως ο ίδιος ο Γ. Ανωμερίτης σημειώνει, μια από τις προτεραιότητες της “ενωτικής συνδικαλιστικής κίνησης” αποτέλεσε η εναργής ενασχόληση με την ίδια την τράπεζα και την αναδιάρθρωσή της στο πλαίσιο του νέου διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος. Από το ίδιο το αρχείο συνάγονται επομένως οι αυτονόητοι δεσμοί μεταξύ του συνδικαλιστικού κινήματος και της περιορούσας οικονομικής πραγματικότητας. Στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία των μέσων της δεκαετίας του 1970, η προσαρμογή της αγροτικής οικονομίας στις συνθήκες που δημιουργούσε η ένταξη στην τότε ΕΟΚ – ένταξη που διαγραφόταν ως ισχυρή προοπτική – και η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής των χωρών-μελών αποτέλεσε έναν από τους ποιοτικούς πόλους του συνδικαλισμού στην ΑΤΕ, όπως διαφαίνεται από συγκεκριμένα έγγραφα του αρχείου, του οποίου η έκδοση παρουσιάζεται εδώ. Εξάλλου, μέσω των τεκμηρίων της συνδικαλιστικής δράσης, καταγράφεται η “καθημερινότητα” των συνδικαλιστικών οργάνων και μεταφέρεται άμεσα η δράση τους. Πρόκειται για την ιστορικότητα του συνδικαλιστικού πράττειν, που δεν αποτυπώνεται στις ευρύτερες αναλύσεις για την πορεία του συνδικαλιστικού μεταπολιτευτικού κινήματος. Από την άλλη πλευρά, η συνοπτική αλλά καιρίαια ανάλυση του Ε. Πρόντζα αναφορικά με την περιορούσα οικονομική ατμόσφαιρα της μεταπολιτευτικής περιόδου καταγράφει τις αγκυλώσεις της ελληνικής οικονομίας, τις προοπτικές που δημιουργεί η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, αλλά και τις αναταραχές που προκαλούν σε διεθνές επίπεδο οι πετρελαιϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970. Έτσι αποδίδονται σε πραγματικό οικονομικό χρόνο οι

συνθήκες παραγωγής των τεκμηρίων. Παράλληλα σημασιοδοτείται ο ρόλος της ΑΤΕ όσον αφορά την προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας στις νέες συνθήκες και καταγράφονται οι διαφορετικές προσλαμβάνουσες των ενδοτραπεζικών συνδικαλιστικών φορέων.

Την αρχειονομική πειθαρχία υπηρετεί η *in extenso* ευρετηρίαση των τεκμηρίων, σε κατάλογο όπου η κατάταξη είναι χρονολογική. Πέρα από τις επιτομές των εγγράφων, πρόσφορα για τον ερευνητή είναι τα παραθέματα εγγράφων που αποδίδουν το κλίμα της πηγής. Το δεύτερο σκέλος της αναλυτικής ταξινόμησης, η θεματική δηλαδή καταγραφή των τεκμηρίων, προσανατολίζει επαρκώς το χρήστη στον όγκο του αρχειακού υλικού, λειτουργώντας υποστηρικτικά σε μια συνθετική προσέγγιση. Τέλος, το συνοπτικό ευρετήριο, που συμπληρώνει την έκδοση, όχι μόνο αποτελεί ένα χρηστικό εργαλείο για το μελετητή, αλλά και αντιπροσωπεύει το προαπαιτούμενο της αρχειακής εργασίας. Αποτέλεσμα αρχειονομικής πειθαρχίας, η παρουσίαση του αρχείου του Γ. Ανωμερίτη, πέρα από τη σημασία της για την ιστορία του μεταπολιτευτικού συνδικαλιστικού κινήματος, μπορεί επίσης να λειτουργήσει και ως παράδειγμα αρχειακής επεξεργασίας.

Η δημοσίευση τεκμηρίων ενδοτραπεζικού χαρακτήρα συνιστά μια πρακτική που, όπως συνδηλώνεται στην έκδοση, πρόκειται να έχει συνέχεια. Οι ερευνητικές προοπτικές που εμφιλοχωρούν σε μια έκδοση πηγών από το περιβάλλον της Αγροτικής Τράπεζας μοιάζουν ελκυστικές: το Ιστορικό Αρχείο της τράπεζας περιλαμβάνει αρχειακό υλικό που προσιδιάζει τόσο στην ιστορία και τη διοικητική οργάνωση του ίδιου του τραπεζικού οργανισμού όσο και σε τεκμήρια που αφορούν την εξέλιξη της κρατικής αγροτικής πολιτικής. Για τη μετά την ίδρυση της ΑΤΕ (1929) περίοδο, η εξέλιξη της ελληνικής αγροτικής οικονομίας αποτυπώνεται στην ίδια την ευρύτερη τραπεζική εργασία, εγγολπώνοντας όχι μόνο πτυχές της οικονομικής αλλά και της κοινωνικής ιστορίας του αγροτικού χώρου. Αρχειακές ενότητες με ιδιαίτερη βαρύτητα αποτελούν η συγκρότηση του δικτύου της τράπεζας, η γένεση και εξάπλωση των αγροτικών συνεταιρισμών, τα αρχεία των μεσοπολεμικών υποκαταστημάτων, το υλικό που αφορά την αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων και το Αρχείο Ανασυγκρότησης. Ήδη, η επεξεργασία και ευρετηρίαση, αλλά και η ψηφιοποίηση, αρκετών από τις υπάρχουσες αρχειακές σειρές έχει ολοκληρωθεί ή βρίσκεται στη φάση της ολοκλήρωσης. Η έκδοση πηγών και καταλόγων ως βοηθητικών εργαλείων θα μπορούσε να λειτουργήσει παραπληρωματικά σε σχέση με το αρχειονομικό εγχείρημα εν συνόλω.

ΘΕΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bloch, M. *Απολογία για την Ιστορία*, μτφ. Κ. Γαγανάκης. Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1994.
- Dartevelle, R. *Les archives: aux sources de l'histoire des entreprises*. Παρίσι, éd. de l'Épargne, 1995.
- Derrida J. *Η έννοια του αρχείου*, μτφ. Κ. Παπαγιώργης. Αθήνα, Εκκρεμές, 1996.
- Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, *Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής*, μτφ. Χρ. Βάρδα, Αμαλία Παπά, Ζ. Συνοδινός, Αθήνα, Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, 2002.
- European Association for Banking History. *The organization of a bank archive*. Πρακτικά Ευρωπαϊκού Συνεδρίου για τα τραπεζικά αρχεία. Φρανκφούρτη, 1993.
- Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία. *Η πρόσβαση στα αρχεία : δυνατότητες, δεοντολογία, απόρρητο*. Πρακτικά Στρογγυλής Τράπεζας, Σχολή Μωραΐτη, 24 Ιανουαρίου 1998. Θεσσαλονίκη, 1998.
- Ellis, J. (επιμ.). *Η διαχείριση των αρχείων*, μτφ. Ζ. Οικονόμου, επιστ. επιμ. Χρ. Βάρδα, Ν. Καραπιδάκης, Ν. Παντελάκης, Ζ. Συνοδινός. Αθήνα, Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία/τυπωθύτω-Γ. Δάρδανος, 2000.
- Μπρέγιαννη, Κ. “Ιστορική Έρευνα και αρχειακή τεκμηρίωση. Ζητήματα ανάδειξης των τραπεζικών αρχείων”, *Δελτίον ΕΕΤ*, τχ. 14, 1998, σ. 111-114.
- Ophir, A. “Des ordres dans l'Archive”, *Annales ESC*, Μάιος-Ιούνιος 1990, σ. 735-754.
- Πολίτης, Αλ. “Ο διπλός χρόνος των αρχείων”, *Μνήμων*, 12, 1989, σ. 232-234.
- Πρόντζας, Ε. “Τα ιστορικά αρχεία Τραπεζών”, δακτ. κείμενο σεμιναριακής εισήγησης, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 1995.
- Οικονομική Ιστορία. Ζητήματα μεθόδου και περιεχομένου*. Αθήνα, Αγροτική Τράπεζα, 1997.

